

دکتر اصغر محمودآبادی

حضور ایران در جهان باستان

www.ketab.ir

سرشناسه : محمودآبادی ، اصغر، ۱۳۲۷
عنوان و نام پدیدآور : حضور ایران در جهان باستان / اصغر محمودآبادی.
مشخصات نشر : تهران : انتشارات برسم ، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری : ۶۳۵ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۵۰۷-۳-۶ ریال ۴۸۰۰۰ :
وضع فهرست نویسی : فیا
داشت : کتابنامه : ص. ۵۸۵
یادداشت : نمایه.
موضوع : ایران -- تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع : Iran -- History -- To 633
رده بندی کنگره : ۱۳۹ ح ۳ / م ۱۴۰ DSR
رده بندی دیویی : ۵/۰۱
شماره کتابشناسی ملی : ۴۹۵۸۰۷

عنوان کتاب : حضه ایران در جهان باستان

نویسنده: دکتر اصغر محمدآبادی

استاد تاریخ ایران و اسلام ، دانش‌آگاه آزاد واحد محلات

ویراستاری: نشر 'مردا'.

صفحه بندی و طراحی جلد : موسسه هوخت ، پارسی

پشتیبانان مادی و معنوی اثر : موسسه هوخت پارسی ، شریه مرداد، نشر برسم

شماره شابک: ۹۶۵۰۷-۳-۶-۷۸-۶۰۰

تیراژ : ۵۰۰ نسخه

بها : ۴۸۰۰۰ تومان

سال نشر : اردیبهشت ۱۳۹۷

برسم

نشر برسم

آدرس : تهران / میدان رسالت / خیابان هنگام / خیابان قزوینی / پلاک ۶۶ / واحد یک

تلفن : ۰۲۱۷۷۲۰۷۰۹۴-۰۹۲۲۶۳۵۹۲۸۲

Barsam@clinicpaya.com

فهرست

۱۵	پیشگفتار
۱۹	مقدمه

فصل اول:

۲۷	تاریخ، فرهنگ و تمدن عیلام
۳۲	مشخصات عصر طلایی عیلام
۳۳	انحطاط و سقوط عیلام
۳۵	دین در عیلام
۳۸	خط و زبان در عیلام
۴۱	هنر و معماری در عیلام
۴۲	هنر معماری در عیلام
۴۴	پی‌نوشت‌ها

فصل دوم:

۴۷	حضور مادها در سپیده‌دم تاریخ ایران
۴۹	پیش درآمدی بر حضور مادها در سپیده‌دم تاریخ ایران
۵۰	آثار مربوط به قوم ماد در منابع جهانی
۵۱	تاریخ ماد به روایت تاریخ
۶۱	شاهنشاهی ماد
۶۴	عوامل وحدت دولت ماد
۶۷	کیش مردم ماد و نقش آن در تحول دولت
۶۹	پی‌نوشت‌ها

فصل سوم:

۷۷	فرهنگ، هنر و شهرسازی مادها
۸۱	سرانجام مادها
۸۷	پی‌نوشت‌ها

فصل چهارم:

- ۸۹ نقد و بررسی مبانی حقوقی و اجتماعی جامعه ایرانی در عصر مادها
۱۰۰ پی‌نوشت‌ها

فصل پنجم:

- ۱۰۳ بنیادهای استراتژیک در روابط مادها و آشوری‌ها
۱۱۴ پی‌نوشت‌ها

فصل ششم:

- ۱۱۷ درآمدی بر کتاب‌شناسی تاریخ عهده هخامنشیان
۱۳۲ پی‌نوشت‌ها

فصل هفتم:

- ۱۳۷ هخامنشیان
۱۳۹ پیشینه هخامنشیان در تاریخ و ریشه‌های دودمانی
۱۴۴ گام‌های نخستین پارس‌ها در مسیر قدرت
۱۴۶ کوروش دوم هخامنشی و نگاه منابع به شخصیت او
۱۵۳ پی‌نوشت‌ها

فصل هشتم:

- ۱۵۷ عصر کوروش و تشکیل دولت هخامنشی
۱۶۰ پیروزی بر دولت ماد، اولین قدم به سوی ایجاد مرزهای امنیت استراتژیک
۱۶۲ فاتح پارسی به سوی غرب می‌تازد
۱۶۵ کوروش در شرق (۵۴۵-۵۳۹ پ.م)
۱۶۷ کوروش، بابل، فرات
۱۷۰ پی‌نوشت‌ها

فصل نهم:

۱۷۵	امپراتوری هخامنشیان پدیده‌ای نوین در تاریخ کهن
۱۸۴	منابع مصری و یونانی و نگاه آن منابع به کمیوجیه در مصر
۱۹۲	پی‌نوشت‌ها

فصل دهم:

۱۹۷	داریوش شاه بزرگ و سیاست‌های او
۲۰۶	پی‌نوشت‌ها

فصل یازدهم:

ریشه‌یابی تحولات اداری و اقتصادی در داریوش اول و تاثیر آن بر حیات اجتماعی	
۲۰۹	جامعه هخامنشی
۲۱۵	تحولات اقتصادی و پولی در عصر داریوش
۲۱۶	سیاست‌های مالیاتی
۲۱۷	خطوط ارتباطی
۲۲۱	پی‌نوشت‌ها

فصل دوازدهم:

۲۲۲	بحثی پیرامون زبان و خطوط ایرانی
۲۲۷	منشاء خط میخی
۲۲۸	خطوط و زبان‌های رایج در دوره‌ی هخامنشیان
۲۳۲	پی‌نوشت‌ها

فصل سیزدهم:

نقد و بررسی علل خارجی شکست امپراتوری هخامنشیان از مقدونیان در فرایند روابط

- ۲۳۳ پارسایان و یونانیان
- ۲۳۶ کورش هخامنشی در برابر یونانیان
- ۲۴۱ کمربنده، داریوش و ادامه‌ی استراتژی کوروش
- ۲۴۹ عصر اردشیر اول و سیاست پرهیز از جنگ با یونانیان
- ۲۵۵ پی‌نوشت‌ها

فصل چهاردهم:

- ۲۵۹ نقدی بر اندیشه تاریخ‌نگاری عهد مقدونی در ایران باستان
- ۲۷۹ پی‌نوشت‌ها

فصل پانزدهم:

جستاری بر زمینه‌های برآمدن اشکانیان در خراسان و نقش در ساختار مثلث یونانیان،

- ۲۸۵ اشکانیان و رومیان
- ۲۸۹ جایگاه فرهنگی بارت در ایران و در «ساختار مثلث یونانیان-اشکانیان و رومیان»
- ۲۹۱ پدیداری و پایداری قبایل پرنی در پارتوا
- ۳۰۲ پی‌نوشت‌ها

فصل شانزدهم:

- ۳۰۹ سرنوشت متصرفات اسکندر و تلاش اشکانیان برای تسلط بر اقتصاد جهان
- ۳۱۱ دوران کوتاه اسکندر مقدونی و نتایج حکومت او بر ایران
- ۳۱۲ مرگ اسکندر و تاثیر آن بر جریان جانشینی او
- ۳۱۳ جنگ‌های جانشینی اسکندر و نتایج آن (۳۲۳-۲۸۱ پ.م)
- ۳۱۴ آغاز عصر سلوکیان در ایران

۳۱۶	چگونگی حکومت سلوکیان بر ایران
۳۱۷	سلوکیان درگیر مشکلات شرق و غرب
۳۱۸	روند حاکمیت سلوکیان بر متصرفات آسیایی
۳۱۸	مدیریت سلوکیان بر ساتراپ‌های عصر هخامنشیان
۳۲۱	علل برخاستن رومیان و اشکانیان
۳۲۲	مهردادن اوا و ارتباط با جهان شرق و غرب در جاده ابریشم
۳۲۵	نخستین ارتباط رومیان و باکتیان و نتایج آن در جاده ابریشم
۳۲۷	تأثیر جاده ابریشم بر اقتصاد جهانی و بر روابط ایران و روم
۳۲۸	جنگ‌های ایران اشکانی در جمهوری روم
۳۲۹	نخستین جنگ با روم در زمان فرهاد سوم
۳۳۰	دومین جنگ در زمان اردشیر دوم
۳۳۴	سومین جنگ در زمان فرهاد چهارم (۲۳۲-۲۲۸ م.)
۳۳۶	نگاهی به نتایج جنگ‌های کراسوس و مارک انطونی با ایران عهد اشکانی
۳۳۸	پی‌نوشت‌ها

فصل هفدهم:

۳۴۳	آغاز روابط نوین ایران اشکانی و امپراتوری روم
۳۴۵	امپراتوری روم و رابطه با فرهاد چهارم
۳۴۷	فرهاد چهارم و ملکه موزا
۳۴۸	سیاست روم در ایران برای تضعیف اشکانیان
۳۵۰	اشکانیان و سیاست‌های نوین مذهبی
۳۵۲	انحطاط اشکانیان و سقوط آن دولت
۳۵۵	اختلال در ساختار حکومت
۳۵۶	حضور ساسانیان در جنوب ایران
۳۶۰	نقش دولت ساسانی در براندازی دولت اشکانی
۳۶۲	پی‌نوشت‌ها

فصل هجدهم:

۳۶۷	چگونگی نظام کشورداری سلوکیان و پارتیان
۳۶۹	نظام کشورداری سلوکیان
۳۷۱	تشکیلات ساسانی و نظام دفاعی سلوکیان
۳۷۳	اقتدار سلوکیان در آخرین مراحل حکومت
۳۷۴	حضور موثر پارتیان در تاریخ ایران
۳۷۶	نظام دولتی و طبقاتی ایران در زمان پارتیان
۳۷۹	القاب درباری در دوره‌ی پارتی
۳۸۰	نگاهی به جایگاه، موقعیت و مأموریت پادشاه در عصر پارتها
۳۸۳	تشکیلات، تجهیزات و بدنه سپاه پارتی
۳۸۷	پی‌نوشت‌ها

فصل نوزدهم:

۳۸۹	ساسانیان و تاریخ ایران
	نقد مقایسه‌ای منابع قرون اولیه اسلامی با منابع نوین غربی پیرامون ساسانیان
۳۹۱	
۴۰۷	پی‌نوشت‌ها

فصل بیستم:

۴۱۱	عروج اردشیر اول ساسانی
۴۱۳	ویژگی سرزمین پارس مقارن ظهور ساسانیان (۲۲۵-۲۰۰ م)
۴۱۶	آغاز قدرت ساسانیان (۶۵۱-۲۲۴ م)
۴۱۹	سلطنت اردشیر (۲۴۱-۲۲۴ م)
۴۲۳	پی‌نوشت‌ها

فصل بیست و یکم:

- ۴۲۷ پدیداری امپراتوری ساسانیان
۴۳۱ سیاست‌های دینی شاپور
۴۳۴ پیروزی‌های نظامی و سیاسی شاپور یکم
۴۳۶ مرگ شاپور یکم و تأثیر آن بر سرنوشت نظام ساسانی
۴۴۳ پی‌نوشت‌ها

فصل بیست و دوم:

- ۴۴۵ سیاست دینی و دین گستری ساسانیان
۴۴۷ سیاست‌های دینی ساسانیان از دوران شاپور دوم تا بهرام گور
۴۶۶ سیاست دینی و دین گستری ساسانیان از دید مورخان
۴۷۱ توجه به ارمنستان به عنوان پایگاهی استراتژیک
۴۷۷ فرمان یزدگرد به ارامنه و جنگ در ارمنستان
۴۸۳ پی‌نوشت‌ها

فصل بیست و سوم:

- ۵۰۹ مزدک و مزدکیان در مسیر تاریخ ساسانی
۴۶۱ مورخان اسلامی و دیدگاه‌های آنان درباره عهد قباد و جنبش مزدک
۵۰۹ نقدی بر منابع غربی هم‌روزگار ساسانی در باب مزدک
۵۱۳ پی‌نوشت‌ها

فصل بیست و چهارم:

- ۵۱۵ ارزیابی تاریخی درباره عملکرد اجتماعی و سیاسی عصر هرمزد چهارم
۵۲۲ پی‌نوشت‌ها

فصل بیست و پنجم:

۵۲۵	نبرد دواتار
۵۲۷	پیشبرد تاریخی چرایی شکل‌گیری جنگ ذوقار
۵۲۹	گناهان نعمان بن منذر
۵۳۶	زمان نبرد ذوقار در روایات مختلف مورخان اسلامی و غربی
۵۳۹	پی‌نوشت‌ها

فصل بیست و ششم:

۵۴۱	ساسانیان در سراسیبی سقوط
۵۴۴	الف) وضعیت سیاسی
۵۴۹	ب) تشکیلات اداری و طبقاتی
۵۵۴	ج) وضعیت اقتصادی
۵۵۸	د) وضعیت اعتقادی
۵۶۳	هـ) وضعیت نظامی
۵۶۶	بحران مشروعیت در حکومت ساسانی
۵۶۷	۱- عوامل سیاسی
۵۷۰	۲- عوامل اجتماعی و اقتصادی
۵۷۳	۳- عوامل نظامی
۵۷۵	۴- عوامل دینی
۵۷۸	پی‌نوشت‌ها
۵۸۵	منابع و مآخذ

پیشگفتار

تا لاله‌زار، گردد آن شهر پر غرور
در وی بدم حکایت عشق نهفته را
«قلندر طالقانی»

در سده‌های نوزدهم و بیستم میلادی، محققان، مردم‌شناسان، مورخان و صاحبان خرد و اندیشه در ایران غربی نسبت به تاریخ گذشته‌ی ایران، مردم و فرهنگ آن، بسیار اندیشیده‌اند و در پی رسیدن به حقایق و وقایع تاریخ ایران‌زمین، نکته‌ها و گفته‌های تازه‌ای را کشف کرده‌اند. در این راستا مردم این سرزمین به گذشته‌ی ارزشی خویش - که بی‌گفتگو سبب بقای قوم ایرانی در پهنی ملتهب تاریخ گردیده است - واقف شده‌اند. به خاطر قرار گرفتن ایران‌زمین در خرابیای بسیار سخت جغرافیایی و داشتن مرزهای دشوار با همسایگانی که کمتر وادی تنگ و سرک و یا آن را طی کرده بودند، تداوم سیاسی و فرهنگی قوم ایرانی در طول تاریخ متلاطم منطقه دشوار به نظر می‌آید. بنابراین حضور مستدام ایران و ایرانی در طول تاریخ جهان امروز مایه شگفتی و تا حدودی مباهات است. اما توجه به این مسئله که از سرزمین در میان قدیمی‌ترین تمدن‌های بشری در غرب آسیا، همچون سومر، آکد، بابل، ساسانی و آشور، چگونه توانست این‌گونه پایدار و سرفراز، با تاریخی طولانی و سرشار از دشواری‌های سیاسی، مذهبی و اقتصادی، در جغرافیایی مضطرب و درگیر همچنان پابرجا بماند، زوایای دیر ذهن بنده را مشغول کرده بود.

حدود سی‌وسه سال خدمت مداوم در صحنه دانشگاه و تدریس درس‌های مربوط به ایران باستان بر آنم داشت تا دست به تحقیقی در آن زمینه زده، تا بتوانم در حد امکان به آن سؤال باسختی درخور تاریخ ایران و در محدوده‌ی مطالعاتم داده باشم. نتیجه آن همین تحقیق پیش روست. اما سخن از دشواری‌ها و ناکامی‌ها نیز باید به میان آید تا مخاطبان صاحب خرد و اندیشه‌ی تاریخی با تلاش نویسنده در مسیر سخت نگارش و ایام فترت پس از آن تا رسیدن به مقصود که چاپ و پخش آن محقق شد تا حدودی آشنا شوند.

نگارش کتاب حدود سه سال به طول انجامید و چون قرار بود به صورت یک طرح ملی و دانشگاهی مورد تحقیق قرار گیرد، کلیه مطالب به صورت جزء به جزء زیر نظر «دکتر ناصر تکمیل همایون» - مشاور وزارت علوم و تحقیقات قرار گرفت تا پس از تایید ایشان تحقیق ادامه یابد. پس از پایان کار و علیرغم تایید ایشان، متأسفانه به دلایلی که برایش روشن نیست، از جمله شاید به خاطر تراکم کار، این تحقیق مورد عنایت برای چاپ در انتشارات دانشگاهی قرار نگرفت. بدین ترتیب مدت یازده سال دیگر هم در قفسه کتاب‌هایم با تنهایی غم‌انگیزی رها شد. در دو سال گذشته به همت و یاری دانشجوی ساعی - ها - ردم، آقای «میثم اسدی» که از دور، دستی بر این آتش داشت و ناکامی کتاب و تلاش من با ایشان آشنا بود، تصمیم گرفتند کتاب را به چند موسسه و انتشارات در تهران معرفی نمایند که متأسفانه ناشران هم شاید به دلیل حجم سنگین بار مالی از قبول آن سرباز می‌زدند. من هم باز به همت و همکاری آقای اسدی کتاب به سازمان میراث فرهنگی تهران معرفی شد که در آنجا هم کار به بن‌بست رسید.

سرانجام روح بلند و همت این جوان دانش‌دوست و وارسته باعث آشنایی بنده با نشر «برسم» گردید و من به محترم این نشر به نام سرکار خانم «دیناز دهنادی»، تایپ مجدد مطالب تنها نسخه بازمانده از آن زمان طولانی را آغاز کردند و با موفقیت به پایان رساندند.

بنده نخست آرزو مند جوانان برومند و خوراکین سرزمین با مطالعه‌ی سرگذشت تاریخ قوم خود و توجه به حضور ایران در جهان باستان احساس همدمی و هماهنگی با تاریخ این مملکت را با شرافت ملی و مذهبی خویش همراه و همسار ساخته و برای حفظ، ترقی و پیشرفت این سرزمین اهورایی از هرگونه کوششی فروگذار نماندم. آنگاه از دوستانی که لطف کرده و سطور نگاشته شده را مطالعه می‌کنند درخواست دارم که کسب‌ها و کاستی‌ها را بخشیده و حتی‌الامکان گوشزد فرمایند تا در آینده تجدیدنظر و تصحیح گردد.

نکته‌ی دیگر آن که منابع بیشتر متعلق به اواخر قرن بیستم میلادی است یعنی زمانی که نویسنده‌ی این سطور مشغول نگارش این کتاب بوده است. هم اکنون نیز علاقه‌ای ندارم آنچه را که در آن سال‌ها با شوق و شوری که برای نگارش در خود احساس می‌کردم - و اصحاب خرد بیشتر آگاه‌اند - اصطلاحاً به روزرسانی کنم. تصور آن است که آنچه در گذشته رخ داده باید دست نخورده به مرزهای فکری و تاریخی سپرده شود تا امانت انسان در زمان حفظ گردد.

مورد دیگر آن که از دوست عزیز و دانشجوی خوبم آقای میثم اسدی که نهایت همکاری و تلاش را برای چاپ کتاب در شرایط مختلف و دشوار در معرفی به دفاتر نشر

در تهران انجام دادند سپاسگزاری می‌کنم و نام ایشان را به خاطر این همکاری بی‌شائبه که بی‌تردید منجر به چاپ این تحقیق شد، در کتاب منظور می‌نمایم. به‌ویژه از تلاش بسیاری که در تصحیح واژه‌های رنگ و رو رفته تنها نسخه‌ی باقیمانده کتاب انجام دادند تشکر می‌کنم. و دیگر آنکه فایل الکترونیکی این کتاب از میان رفته بود و ایشان با تلاش‌های شبانه‌روزی خود توانستند این مشکل را رفع کنند.

سرانجام بر خود فرض می‌دانم از سرکار خانم دهنادی مدیر محترم نشر برسم و از استاد فرزانه دکتر ناصر تکمیل همایون که مشاور این تحقیق در مسیر طولانی آن بودند و هم‌چنین از دکتر «اردشیر خدادادیان» که گاهی نوشته‌هایم را مورد لطف و نظرات خیرشان قرار می‌دادند، تشکر کنم. در پایان از دکتر «علی حصوری»، استاد فرزانه‌ای که درخت دانش تاریخ را در ذهن من و در دانشگاه شیراز - موسسه آسیایی سابق - بارور ساخت سپاس خزاری می‌کنم و از خداوند می‌خواهم که ایشان را در هرجایی که هستند به نیکی حفظ نماید

دکتر سید اصغر محمودآبادی

استاد تاریخ ایران باستان و اسلام

در دانشگاه اصفهان و دانشگاه آزاد محلات